

Najaar 2024

De Natuurkijker

Nieuwsblad van IVN en KNNV Amersfoort e.o.

Naaktslakken - Zwerfsteneneiland - Minicursus Trekvolgels herkennen - Canon Nederlandse Natuur - Spetterdag 2024 - Nachtvliedernacht 2024 - In memoriam: Wim Schipper - Zeldzame sinaasappelspin - Quackjeswater - Vleermuizen in Amersfoort - Vogelverhalen Kees Quaadgras - 25 jaar Eemstruiners - Heideringelrups

ivn natuur
educatie
Amersfoort

IVN-excursies najaar 2024

Paddenstoelexcursie in landgoed Nimmerdor

Zondag 20 oktober en vrijdag 25 oktober 2024 vonden 2 paddenstoelexcursies in landgoed Nimmerdor plaats.

Hoewel we paddenstoelen op de groenteafdeling in de supermarkt kunnen vinden, zijn het geen planten, maar het zijn ook geen dieren. Een paddenstoel is het vruchtlichaam van een schimmel. Meestal leeft die schimmel onzichtbaar onder de grond of onder boomschors.

Het netwerk aan schimmeldraden krijgt bovengrondse uitlopers, namelijk paddenstoelen en die zien we. Een paddenstoel is vergelijkbaar met de vrucht van een appelboom, de appel. Deze vruchten schieten bij vochtig weer in nazomer en herfst als paddenstoelen uit de grond. In het bos van Nimmerdor hebben we veel soorten paddenstoelen kunnen vinden, ook omdat er veel oud hout lag. Gelukkig hadden veel deelnemers aan deze excursie een spiegeltje meegenomen om de onderkant van de paddenstoel goed te kunnen bekijken.

Natuurexcursie Belgenmonument

Datum: zondag 17 november 2024, 14.00-16.00 uur
Deelname is gratis, honden kunnen niet mee
Start: Belgenmonument, Belgenlaan 9, 3818 ZJ Amersfoort
OV: vanaf Amersfoort CS buslijn 56, halte Potgieterlaan
Stevige schoenen aanbevolen.

Prachtvlamhoed, foto: Lenny van Valkenhoef

De Amersfoortse berg is gevormd in de voorlaatste ijstijd. Enorme ijsmassa's stuwden de rivierzanden van Maas en Rijn op tot wat later de Utrechtse Heuvelrug zou gaan heten. Water, wind en zand hebben daarna het landschap vorm gegeven. Eeuwenlang was het gebied onbewoond. Vanaf de late steentijd heeft de mens hier en daar sporen nagelaten. Zo'n duizend jaar geleden begon Amersfoort zich te ontwikkelen. Vanaf de zeventiende eeuw was de Galgenberg het eerste wat de vreemdeling vanuit het westen

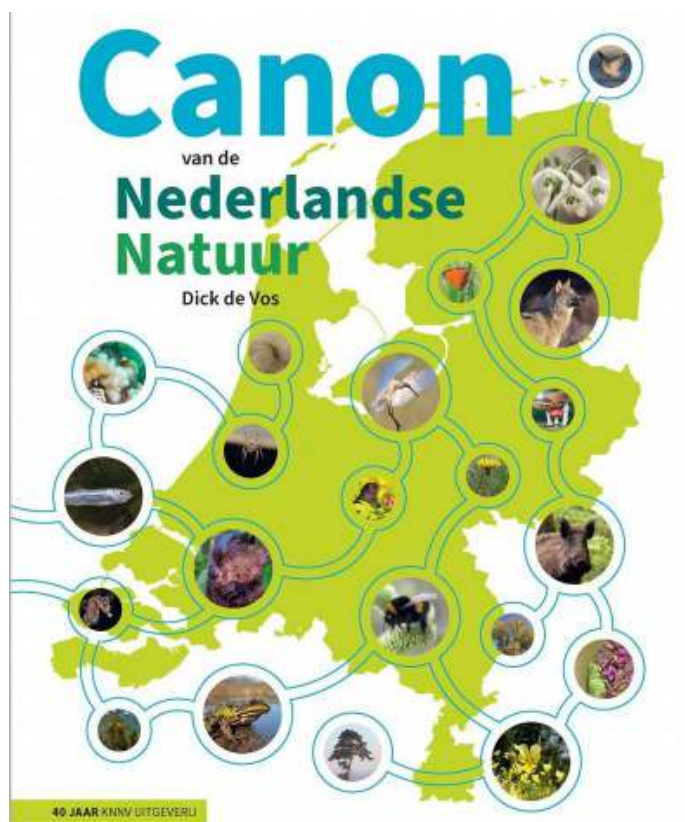

Belgenmonument, foto: Lenny van Valkenhoef

zag van de stad. Pas in de twintigste eeuw begon de uitbreiding buiten de stadsmuren. Op de plek waar nu het Belgenmonument staat, was eerst een zandafgraving gepland. Doordat die niet doorging, is het oorspronkelijke grondprofiel bewaard gebleven.

De wandeling voert over de Noordwestflank van de berg naar het laagste punt en vanaf daar weer geleidelijk omhoog naar het Belgenmonument. Als het blad van de bomen is, kun je vanaf dat punt nog de weidsheid van het landschap ervaren. Voor dit uitzicht kwamen zo'n honderd jaar geleden de eerste toeristen naar deze plek om zich te verpozen. De IVN gidsen zullen, naast de geologische ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorie, ook uitgebreid stilstaan bij wat de natuur ons in november laat zien en horen.

Meer informatie: <https://www.ivn.nl/amersfoort/> of mail naar natuurexcursies@ivnamersfoort.nl

Natuurlezing 26 november a.s. Zie pag. 7

De Natuurkijker

Redactioneel

We proberen in iedere Natuurkijker enkele bijzondere soorten in het zonnetje te zetten, planten of dieren die de meeste lezers vast nog niet kennen. Dat lukt dit nummer dankzij het verhaal van Henny de Bruin over de sinasappelspin en het verhaal van Arie van den Bremer over de heideringelrups. We vermoeden dat Paul Vriesekoop met zijn artikel over naaktslakken eveneens onze soortenkennis zal vergroten. Want kennen jullie al de grote aardslak, met zijn hippe stippen...?

Traditiegetrouw biedt de Natuurkijker de groene agenda voor de komende maanden, met de excursies, cursussen en lezingen die op stapel staan. Bovendien bevat dit nummer opvallend veel verslagen van activiteiten van IVN en KNNV: van het IVN-ledenuitje naar het Zwerfsteneneiland, van de jaarlijkse KNNV-Spetterdag, van de Nationale Nachtvlinder Nacht, van de vogelexcursie naar het Quackjeswater en van het jubileumfeest van de Eemstruiners.

De volgende Natuurkijker verschijnt in januari 2025. We gaan weer terug naar het oude aantal van vier afleveringen per jaar. Dat betekent dat we flink meer pagina's kunnen gaan vullen. Aarzel niet: stuur je mooiste foto's in voor de Fotopagina, schrijf iets over je boeiendste waarneming of zet iets op papier over je favoriete dier of plant of natuurgebied ...

Kees de Heer, Demi Nijhuis, Nathan van Ginkel, Olav-Jan van Gerwen en Paul Vriesekoop

Deadline volgend nummer

De volgende Natuurkijker verschijnt in januari 2025, met de groene agenda t/m maart. De kopij moet binnen zijn voor half december, via email: redactie.natuurkijker@gmail.com

Bij de voorplaat

Henny de Bruin portretteerde de sinasaappelspin bij het Hazewater, op landgoed Den Treek. Hij zocht daar naar de wespspin, maar hij vond een oranje-bruin spinnetje dat zich snel verstopte onder een dor blaadje: de sinaasappelspin. Zie pagina 11-12.

2	IVN Excursies zomer 2024
4	Naaktslakken
6	IVN-uitje Zwerfsteneneiland
7	Minicursus Trekvogels herkennen
	Canon Nederlandse Natuur
8	KNNV Spetterdag 2024
9	Nachtvlindernacht 2024
10	In memoriam: Wim Schipper
11	Zeldzame sinaasappelspin
12	Excursie Quackjeswater
13	Vleermuizen in Amersfoort
14	Fotopagina
15	Vogelverhalen Kees Quaadgras
16	Mijn favoriete plek
17	25-jaar Eemstruiners
18	Heideringelrups
19	Werkgroep Natuurfotografie
20	Groene Agenda

De Natuurkijker is het gecombineerde blad van IVN en KNNV Amersfoort e.o. Redactie: Kees de Heer, Demi Nijhuis, Nathan van Ginkel, Olav-Jan van Gerwen en Paul Vriesekoop.
email: redactie.natuurkijker@gmail.com

Het IVN en de KNNV hebben werkgroepen die zich bezig houden met onder andere vogels, planteninventarisaties, insecten, vleermuizen, natuurwandelingen, lezingen, cursussen, duurzaamheid, jeugd, ruimtelijke ordening en bomen knotten.

IVN | www.ivn.nl/amersfoort
Paul Vriesekoop, voorzitter
email: info@ivnamersfoort.nl

KNNV | www.knnv.nl/amersfoort
Arie van den Bremer, voorzitter a.i.
email: voorzitter@amersfoort.knnv.nl

Naaktslakken

door Paul Vriesekoop

Google eens 'naaktslakken'. Tachtig procent van de hits gaat over de bestrijding van deze dieren. Hierbij wat achtergrondinformatie van deze soms irritante, maar ook heel nuttige wezens.

De meeste naaktslakken zijn goed voor de tuin. Foto: Kennis- en Adviescentrum Dierplagen.

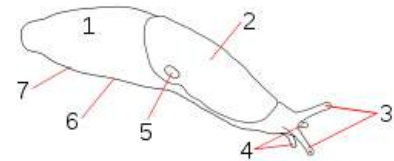
Naaktslakken zijn een groep van weekdieren uit de klasse van de buikpotigen (Gastropoda). De slakken worden buikpotigen genoemd omdat de spieren aan de onderzijde, de 'buik', voor de voortbeweging zorgen. Naaktslakken hebben geen slakkenhuis. Ze zijn hierdoor zeer gevoelig voor uitdroging, omdat ze zich niet kunnen terugtrekken in een afsluitbaar huisje; ze houden het alleen uit in een vochtige omgeving.

Naaktslakken komen pas tevoorschijn bij vochtig weer, zoals na een regenbui. Ze zijn overwegend 's nachts actief om warmte en zonlicht te vermijden. We zien ze vaak op fietspaden. Deze liggen wat hoger en bij erg nat weer zoeken ze in een gebied met veel plassen een hogere plek, zodat ze minder kans lopen om te verdrinken.

De verschillende groepen naaktslakken zijn ontstaan uit huisjesdragende groepen. Sommige naaktslakken hebben dan ook nog een overblijfsel van het huisje op de rug, in de vorm van een kalkhoudende bobbel of een kleine schelp.

Bouw

Naaktslakken hebben een complex zenuwstelsel, waarmee ze door hun omgeving kunnen navigeren en op stimuli kunnen reageren. Ze hebben een paar tentakels op hun hoofd, die zijn uitgerust met sensorische organen die licht, chemicaliën en trillingen kunnen detecteren. Deze sensorische organen helpen naaktslakken voedsel te lokaliseren, roofdieren te vermijden en geschikte partners te vinden. In de mond van de naaktslak zit een tong met vele kleine tandjes en hiermee schrapen ze als het ware hun voedsel naar binnen. De voet van de naaktslak produceert ook slijm. Op een droge ondergrond kunnen ze zich daardoor gemakkelijker voortbewegen en het

Bouw van een naaktslak: 1) staart, 2) mantelschild, 3) ogen, 4) tentakels, 5) ademopening, 6) voet, 7) rand rond de voet. Bron Wikipedia.

slijm is ook een methode om soortgenoten mee te vinden.

Soorten naaktslakken

Er zijn verschillende soorten naaktslakken, in Nederland zijn er ongeveer 25. Het bekendst zijn de soorten die op het land leven en in de tuin kunnen worden aangetroffen. Al deze soorten behoren tot verschillende families uit de orde longslakken of Pulmonata. De meeste soorten naaktslakken leven uitsluitend in zee, maar zij behoren tot diverse andere ordes.

De meest voorkomende soort in Nederland is de rode wegslak (*Arion rufus*). De meeste exemplaren zijn 10 tot 15 centimeter lang en 2 centimeter breed. De kleur van de rode wegslak kan verschillen: ze komen voor van oranje tot zwart. Ze hebben wel altijd een rode of oranje rand rondom de voet.

Rode wegslak, bron: Wikipedia

Een andere veel voorkomende soort is de zwarte wegslak (*Arion hortensis* Férussac). De jonge slak is bruin en de volwassen slak is zwart. Maar ook andere kleuren zoals rood, oranje of grijs komen voor.

Zwarte wegslak, bron: Wikipedia

Grote aardslak of tijgerslak, foto: Verspreidingsatlas

Een derde soort is de grote aardslak ofwel tijgerslak (*Limax maximus*). Deze slak met zijn hippe stippen verslindt elke andere slak die zijn pad kruist, soms zelfs huisjesslakken.

Voortplanting

Parende naaktslakken, foto: Marian Zwetsloot

Alle landnaaktslakken zijn tweeslachtig, dat betekent dat zowel de mannelijke als vrouwelijke slakken voortplantingsorganen hebben. Elke slak kan dus eitjes leggen, zodat de aantallen slakken snel kunnen toenemen. Na het paren legt de naaktslak tientallen kleine witte, doorschijnende eitjes in een holletje in de grond of op andere beschutte plekken. Na een paar

Eieren van de wegslak, bron: Wikipedia

weken komen de eitjes uit en twee maanden later zijn de slakken volwassen. De meeste soorten worden niet ouder dan een jaar. De slakken paren meestal in het voor- en najaar.

Nut van naaktslakken

De meeste naaktslakken kunnen in de ogen van mensen veel schade aan planten veroorzaken, omdat ze zeer grote hoeveelheden blad in een vrij korte tijd kunnen verorberen. Ze eten echter ook veel dood plantaardig materiaal. Sommige ondergronds levende soorten knagen aan de wortels. Enkele soorten, zoals de grote aardslak, jagen zelfs op andere naaktslakken.

Dit jaar zijn er veel naaktslakken. Iedereen heeft het kunnen zien. De aanhoudende vochtigheid in het voorjaar is volgens experts de hoofdoorzaak van de toename. Dat het er meer zijn dan in andere jaren komt ook door een uitgedunde bodemecologie. Normaal worden veel eitjes opgegeten als ze nog in de bodem zitten. Daar zit een enorme diversiteit aan biologie: bacteriën, schimmels, mijten, aaltjes, noem maar op. En al die diversiteit knibbelt ook aan de eitjes. Echter, vooral door het gebruik van allerlei bestrijdingsmiddelen staat deze bodembiodiversiteit sterk onder druk, wat de naaktslak weer meer kansen geeft. De natuurlijke vijanden van de naaktslak zijn onder andere egels, mollen, dassen, muizen, kikkers, padden, slangen en sommige vogelsoorten. Maar van de egels, kikkers, padden en eenden is ook al een enorme afname te zien.

Naaktslakken in fluitenkruid in het Waterwingebied, foto: Paul Vriesekoop

Maar is de naaktslak wel zo slecht als we denken? Geloof het of niet, maar de meeste naaktslakken zijn goed voor de tuin. De meeste eten juist geen levende planten. Het zijn de schoonmakers van de natuur en ze ruimen allerlei tuinafval op. Slechts enkele soorten hebben het gemunt op levende planten, en enkele soorten eten ook andere slakken. Ze zijn een belangrijk onderdeel van de voedselketen in de diervriendelijke tuin.

Slakken zijn harde werkers. Je zou ze de schoonmaakploeg van de natuur kunnen noemen. De meeste zijn volkomen onschadelijk, ze vreten zich een weg door dood of stervend plantenmateriaal. Zo brengen ze voedingsstoffen terug in de bodem en maken ze die toegankelijk voor planten. Slakken in de composthoop zijn juist prima.

Slechts een paar soorten zijn schadelijk in de tuin. Maar zelfs die hebben zo hun goede kanten. In tegenstelling tot wat veel mensen denken, eten ze ook onkruid. Het valt de meeste mensen alleen niet op dat jonge onkruidjes verdwijnen. Naaktslakken zijn ook een belangrijke voedselbron voor dieren, zoals vogels en padden. Veel mensen grijpen naar slakkenkorrels als ze slakken zien. Het probleem met slakkenkorrels is dat ze alle slakken doden, zelfs de nuttige die alleen geïnteresseerd zijn in je tuinafval. De korrels kunnen ook giftig zijn voor andere dieren, zoals egels en vogels. Je kunt ze het beste bestrijden door de omgeving minder aantrekkelijk te maken om eitjes te leggen. Het weghalen van puin in de tuin is daar een voorbeeld van.

Bronnen: Wikipedia; 'Wild Explained, Naaktslakken begrijpen'; NOS, 23-5-2024 'Natte voorjaar ideaal voor naaktslakken'; Planten&Tuin seasons, Marloes Blom, 'Wat heb je aan naaktslakken'; Kennis en Adviescentrum Dierplagen, Naaktslakken.

IVN-ledenuitje Zwerfsteneneiland

Tekst: Lenny van Valkenhoef, foto's: Paul Vriesekoop

21 september, op de dag dat de astronomische herfst bijna begint, hebben we ons ledenuitje naar het Zwerfsteneneiland in Maarn. Het is een stralende nazomerdag, dus jassen zijn niet nodig, eerder een pet of hoed tegen de zon. Een paar diehards zijn komen fietsen vanuit Amersfoort en Zeist. We worden gastvrij ontvangen met koffie en zelfgebakken appeltaart op Heideheuvel, de woning van onze gastvrouw Mirjam van Oord en gastheer Peter Enter. Wat ligt het daar schitterend in het bosgebied van Landgoed Stameren.

Om 12 uur gaan we met 17 IVN-ers op pad richting Zwerfsteneneiland. Onderweg zien we het liggen in de diepte. Maar er is iets bijzonders aan de hand. Want de entree staat onder water en het water wil maar niet zakken! Dus moeten we óf met blote voeten en opgerolde broekspijpen, óf met onze teva's aan langzaam door het koude (kwel)water waden. Best hilarisch!

Hier en daar springt een groene kikker voor onze voeten weg. En met flink wat 'flab' tussen de tenen

De entree stond onder water...

landen we op het droge. Gelukkig gaat het allemaal goed. Boven op het eiland liggen de zwerfstenen, met verschillende vormen, structuren en kleuren, lang geleden met de gletsjer meegevoerd uit Scandinavië. Nu zijn de stenen inmiddels begroeid met mooie korstmossen. Peter vertelt ons met enthousiasme over de geschiedenis van het eiland. Hij heeft het zelf ontworpen en geeft ook de rondleidingen.

Na de rondleiding hebben we een andere gids, namelijk Paul Vriesekoop. Hij brengt ons via een mooie route weer terug naar Heideheuvel. Aan een lange

Lunch op Heideheuvel

Op het Zwerfsteneneiland in Maarn liggen honderden zwerfstenen

tafel, onder de bomen genieten we van de mooie omgeving en een heerlijke lunch. Om een uur of vier nemen we afscheid van deze prachtige plek en van elkaar. Het was een bijzondere en gezellige dag!

Ben je nieuwsgierig geworden naar het Zwerfsteneneiland? Op deze website staat meer informatie: www.zwerfsteneneilandmaarn.nl Ook is er een boek te koop: 'Zwerfsteneneiland Maarn', waarin uitgebreid wordt ingegaan op de geschiedenis van deze magische plek. Een andere tip is om eens te gaan kijken in Geologisch Museum Hofland in Laren.

Natuuracademie

De Natuuracademie is een samenwerking van CNME Amersfoort en de regionale afdelingen van KNNV en IVN in Amersfoort en omstreken.

Minicursus Trekvogels herkennen

De Natuuracademie organiseert op donderdagavond 21 november en zondagmorgen 24 november 2024 een minicursus 'Trekvogels herkennen'. In het najaar komen veel vogels uit het hoge noorden om de winter in onze omgeving door te brengen. De polders en randmeren ten noorden van Amersfoort zijn met name voor watervogels een geliefde overwinteringsplek, maar ook niet-watergebonden vogels verblijven 's winters in onze omgeving.

Op de cursusavond gaat het over het hoe en waarom van de vogeltrek, welke (water)vogels er allemaal te vinden zijn, en hoe u ze kunt herkennen. De minicursus wordt zaterdag afgesloten met een veldexcursie in de polder Arkemheen om de vogels in levenden lijve te gaan zien.

Docent: Gert de Wit

Tijd: donderdagavond 21 november van 19.30 tot 21.30 uur en zondag 24 november waarschijnlijk van 10.00 tot 12.00 uur;

Locatie: Het Groene Huis, Schothorsterlaan 21,

Amersfoort. De excursie begint bij het stoomgemaal Hertog Reijnout in de Nijkerkerpolder. Meer informatie volgt op de donderdagavond. Dan kan ook over carpoolen nagedacht worden.

Kosten: € 5,- voor leden van KNNV- en IVN-afdeling Amersfoort, niet-leden € 10,-, gepast contant betalen bij binnenkomst, u kunt niet pinnen;

Aanmelden: verplicht via email: CNME@amersfoort.nl. Maximaal 24 deelnemers.

Natuurlezingen

WNA Natuurlezingen worden georganiseerd door Werkgroep Natuurlezingen Amersfoort, een samenwerkingsverband van KNNV, IVN, Vogelwacht Utrecht en Gemeente Amersfoort.

Canon van de Nederlandse natuur

Datum: dinsdag 26 november 2024;

Tijd: 20.00-22.00 uur (zaal open om 19.30 uur);

Plaats: Het Groene Huis, Schothorsterlaan 21, 3822 NA Amersfoort;

Toegang: gratis (max. 80 bezoekers), reserveren niet nodig;

Koffie en thee zijn tegen betaling verkrijgbaar.

De lezing is online te volgen via <https://us06web.zoom.us/j/82195717399?pwd=AHEqtBAFh1HF7xmIP-DQf9UslKbkclh.1>

Met als motto 'Wat je niet kent, kun je niet koesteren' heeft Dick de Vos de 'Canon van de Nederlandse natuur' geschreven. Zijn boek beschrijft vijftig karakteristieke soorten planten en dieren, die kenmerkend zijn voor de Nederlandse natuur. Met aandacht voor bodem en landschap, water en weer, geuren en geluiden van de natuur in Nederland. De canon leidt ons langs klassiekers en staat boordevol weetjes en verrassingen. Dick de Vos komt het verhaal vertellen tijdens de maandelijkse natuurlezing van de Werkgroep Natuurlezingen Amersfoort.

Dick de Vos is natuurgids, natuurjournalist en literatuurwetenschapper. Zijn boeken 'Wat zingt daar?' en 'Ode aan de nachtegaal' werden genomineerd voor de Jan Wolkers Prijs 2020 en 2021. Zijn nieuwste boek is de 'Canon van de Nederlandse natuur'. Een keuze maken uit alle soorten die in Nederland voorkomen, is geen gemakkelijke opgave. Tijdens de lezing zal Dick de Vos vertellen waarom hij deze soorten heeft gekozen. Is het omdat ze mooi zijn? Of zeldzaam? Of zegt de soort iets over de onderwerpen van deze tijd, zoals klimaatverandering, vervuiling, biodiversiteit, stikstofproblematiek?

Live in Het Groene Huis & online. Het belooft een gevarieerde avond te worden! Wil je alvast meer weten? Zie <https://canonvandenederlandsenatuur.nl/>

Verslag KNNV Spetterdag 2024

Tekst en foto's: Wim van Hartingsveld

De dertiende editie van de KNNV Spetterdag vond plaats in Doesburg. Onze voorzitter Arie van den Bremer had, zoals we van hem gewend zijn, de dag weer tip-top georganiseerd, inclusief de vooraf verstrekte informatie, de logistiek en plattegronden, alsmede de hapjes en drankjes na afloop. Het idee voor deze bestemming kwam overigens van Wil Wamelink. Mede dankzij haar en enkele betrokken lokale gidsen waren er drie zeer interessante rondleidingen. Er kon nog maar één omstandigheid tegen zitten, maar ook het weer bleek volledige medewerking te verlenen aan het slagen van deze dag.

In drie etappes werden door de 21 deelnemers aan deze excursie achtereenvolgens de oude stad, de vispassage en de Liniedijk bezocht. Doesburg kent een rijke en ook een gewelddadige historie als één van de kleinere Hanzesteden. In het huidige stadsbeeld is nog veel van de rijkdom terug te zien. Met de twee gidsen werden ook de minder direct-herkenbare historische plekken bezocht, zoals een enkel muurtje als enig overblijfsel van een kapel die door de graaf van Leicester is verwoest, net als het nabij gelegen klooster. Het huidige stadsbeeld laat ook zien dat het prachtig wonen is in de nieuwe appartementencomplexen aan de versterkte IJsseloevers, met uitzicht over het omliggende agrarisch landschap en op de Veluwezoom. Een gebied dat kwetsbaar is voor hoge waterstanden ("hazen zaten in de bomen"), zoals bleek in 1995 en ook recenter.

Een uur lopen in zo'n stad is natuurlijk te kort om de historie goed te laten doordringen, waardoor onder anderen de beroemde Doesburgse mosterd niet aan bod kwam. Onderweg kregen leuke waarnemingen, zoals kruipend glaskruid, uiteraard wel de nodige aandacht. We stonden ook stil bij een grote kruidentuin en bij enkele tuinen op binnenplaatsen. Hierna besteedden we aandacht aan de meegebrachte lunch, die in de volle zon werd genuttigd, bij het doel van de volgende rondleiding: de grote vispassage (140 meter lang en 5 meter hoogte verschil) die in 2019 in gebruik werd genomen. In de bezoekersruimte van deze passage, met ruit en dus met zicht op wat er zoal passeert, hoorden we fascinerende verhalen over bijzondere waarnemingen (een meerval van 1.40 meter, snoeken, rivierprik, glasaal, forel) en gehoopte waarnemingen (zalm). In de ruimte zelf zijn overigens de enorme kleurrijke mozaïeken van vissen ook de moeite van het bezichtigen waard. Bovengronds viel ons oog op de restanten van wolhandkrab of rivierkreeft op de betonnen muur van de passage. Meeuwen ruimen selectief op ...

Na een korte rit stapten wij uit nabij de imkersvereniging, waar een interessante tuin aanvankelijk onze aandacht trok. Daarover straks meer. Doel van de wandeling was de Liniedijk waar Wil de toestemming van Staatsbosbeheer voor geregeld had. Dit gebied is niet vrij toegankelijk omdat men bij dit cultureel erfgoed zoveel mogelijk ruimte wil geven aan alle natuurlijke ontwikkelingen. Rust en ruimte dus voor vogels, insecten en enkele grotere zoogdieren, zoals ree, otter, das, bever. In het gebied vielen met name de grote eiken op (circa 150 jaar oud) en de merkwaardig kort gehouden meidoornstronken, eveneens tientallen jaren oud. Altijd mooi zijn stokoude knotwilgen waarin zich 'vanzelf' nieuwe flora ontwikkeld, dankzij bessen-etende vogels. We zagen dus braam, klimop en vlier in de knotwilgen. Omdat er veel gras groeit dat regelmatig wordt gemaaid, viel er aan flora diversiteit weinig eer te behalen. Wel wemelde de lucht van stuntende libellen. Of waren het drones...?

Terug bij de imkertuin konden wij bekijken wat daar zoal groeit, onder andere tuinplanten als dahlia, en rond een poel een rijke oeverflora. Verder stonden er diverse fruitbomen, waaronder kweepeer, en lagen er mooie 'hooimutsen' die aan allerlei gedierte plek bieden. Ook bleek er een fantastische levende 'hangplek voor ouderen' te staan, gevormd door bij elkaar gebonden wilgen snoeihout dat vanzelf wortelt en

vervolgens de hoogte ingaat. Inmiddels was die hoogte een meter of vijf en bleken de bijeengebonden takken in de top verstevigd met een fietswiel. Overigens konden wij zitten op de bankjes en ons tegoed doen aan de door Arie rijkelijk verzorgde catering, onderwijl beschermd tegen de zon, die nog immer ons ervan probeerde te overtuigen dat deze prachtig geslaagde excursiedag eigenlijk een andere naam moet hebben. Dank aan Arie en Wil!

We gaan zien of Spetterdag 2025 die van 2024 kan overtreffen ... Reserveert u de beoogde datum vast in de agenda: 30 augustus 2025!

Nationale Nachtvliedernacht 2024

Tekst: Christel van Leersum, foto's: Jan van Asselt

Jaarlijks organiseert de Vlinderstichting de Nationale Nachtvliedernacht. Deze nacht heeft het doel om zo veel mogelijk mensen in contact te brengen met nachtvlieders. Iedereen kan meedoen. Zowel ervaren 'nachtvlieders' als beginners, zowel jong als oud. Dit jaar was de Nationale Nachtvliedernacht op 5 en 6 juli. Dat was een jubileumeditie: het was de twintigste keer dat de nacht werd georganiseerd.

Stadspark Elisabeth Groen

De KNNV werkgroep nachtvlieders/insecten hing dit jaar de lakens op in Stadspark Elisabeth Groen. Een mooie kans, voor zowel de werkgroep, het publiek en het park zelf; nog niet eerder werd er een nachtvliedertelling gedaan in Elisabeth Groen. Tot een paar uur voor aanvang was er nog twijfel of de avond door kon gaan. Het was de hele dag regenachtig geweest (van een druppel kan er al een lamp springen), maar wonder boven wonder werd het toch na 20 uur droog. De temperatuur was rond de 18 graden en er was wat wind.

We maakten deze avond gebruik van twee lakens en lampen, er waren maar liefst vier lichtvallen, waaronder een led-emmer en we gebruikten smeer (een mengsel van stroop, suiker en alcohol) op de bomen. Naast een flink aantal leden van de werkgroep was ook de opkomst van publiek goed. Al met al waren we met ongeveer dertig mensen.

Zwart weeskind

Vogelwiekje

Europese Maisboorder

Meldevlinder

Om 22 uur gingen de lampen aan. Na een welkomstpraatje en huishoudelijke mededelingen van Christel en een boeiende inleiding over nachtvlinders van Arjan begon het scherm zich zoetjesaan te vullen. De omstandigheden qua weer waren niet ideaal, maar aan het einde van de avond (omstreeks half 1) hebben we toch 32 soorten (en 2 verzamelsoorten) gezien op de lakens, in de lichtvallen en op het smeer. Daarbij zaten geen zeldzame of anderszins opvallende soorten. Gezien de tijdsspanne en de weersomstandigheden waren die ook niet te verwachten.

Enkele soorten uitgelicht

Vlinders hoeven uiteraard helemaal niet spectaculair of zeldzaam te zijn. Ook van algemene soorten kan je genieten. Altijd mooi om te zien zijn het zwart weeskind, de meldevlinder en het vogelwiekje. Alle drie vlinders kwamen op de smeer af. Deze vlinders komen uit de uilenfamilie (Noctuidae) en zijn algemeen in Nederland. Het zwart weeskind valt op door zijn formaat en zeer brede voorvleugel. De meldevlinder heeft een patroon van mosgroene vlekken, die de vlinder ongetwijfeld voorziet van goede camouflage op een boomstam. De lichte strook langs de bruine voorvleugel van het vogelwiekje doet denken aan de vleugel van een vogel, vandaar de naam.

Op het laken verscheen de Europese maïsboorder. Een vlinder die een aantal van ons niet eerder had gezien. Het is een vlinder uit de grasmottenfamilie (Crambidae) die van origine voorkomt in de meer zuidelijker streken van Europa. De rups zorgt daar in de landbouw (maïs) voor schade door het aanvreten van de stengels. De laatste jaren is het verspreidingsgebied van de vlinder steeds meer uitgebreid naar het noorden en de vlinder is inmiddels algemeen in Nederland. Een andere gast op het laken was de houtspaander uit de uilenfamilie, die zijn naam dankt aan zijn uiterlijk. In rust lijkt de vlinder namelijk precies op een stukje hout. Deze vlinder is algemeen in Nederland.

In een lichtval zagen we de vuursteenvlinder. Deze vlinder komt uit de familie van de eenstaartjes (Drepanidae). Op de voorvleugel is een opvallend en mooi wit en oranjebruin zigzagpatroon te zien. Deze vlinder is vrij algemeen in Nederland.

Bijvangst

Op een laken vind je doorgaans ook een heel scala aan muggen, vliegen en kevers. Dat is soms mooi bijvangst. We kunnen dat niet allemaal zonder specialisten determineren. Wat we wel kunnen determineren, geven we ook door aan waarneming.nl. We zagen onder andere een oorcicade, kleine bijvlieg, junikever, luzernesierblindwants, meeldauwlieveheersbeestje en een terrasjeskommazweefvlieg.

Onze dank gaat uit naar Elisabeth Groen voor het beschikbaar stellen van het park. Alvast voor in de agenda: volgend jaar is de Nationale Nachtvlinder nacht op 22 en 23 augustus. Heb je belangstelling om mee te doen met de werkgroep nachtvlinders/insecten, kijk dan op de website van KNNV Amersfoort.

In memoriam: Wim Schipper

Vanuit het KNNV-bestuur:

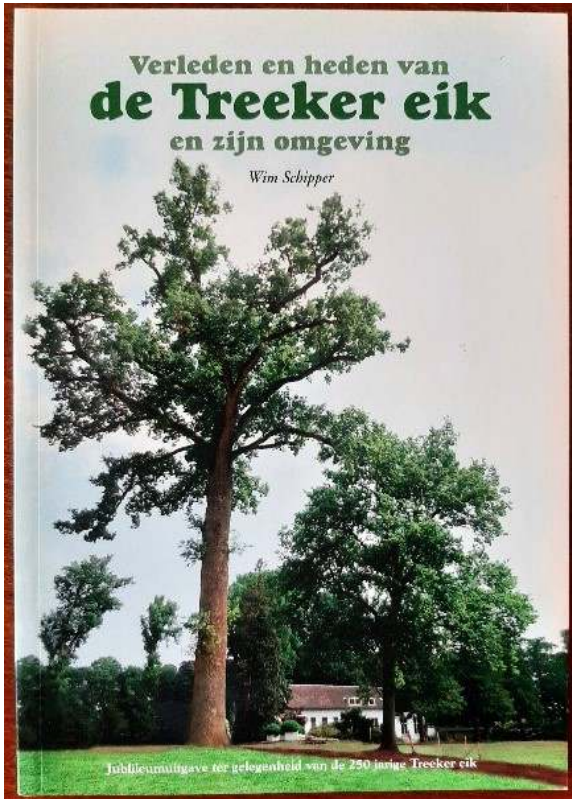

Er zijn waarschijnlijk weinig KNNV-leden die Wim persoonlijk gekend hebben, maar in onze regio was hij vrij bekend. Hij heeft naam gemaakt met het schrijven van wel tien boeken over Woudenberg, Utrechts heuvelrug en Gelderse Vallei.

Bekende boeken van hem zijn: 'Verleden en heden van De Treeker eik en zijn omgeving' en 'Het landschap van de Gelderse Vallei'. Misschien zijn er nu leden die zeggen: "He, dat boek heb ik..."

Vooraf de historische kring in Woudenberg zal hem missen...

Arie van den Bremer

Zeldzame sinaasappelspinnen bij het Hazenwater

Tekst en foto's: Henny de Bruin

Zaterdag 10 augustus bezocht ik weer eens het heidegebied het Hazenwater, op landgoed Den Treek, op zoek naar libellen, spinnen en insecten. Het Hazenwater is vanwege de wolf tijdelijk afgesloten, maar de wolf heb ik er niet gezien - hooguit een wolfspin. 's Zomers is het Hazenwater meestal erg droog, maar dankzij het natte voorjaar was het dit jaar zelfs in augustus nog een natte bedoening. Zoals verwacht vond ik er een paar (levendbarende) hagedisjes, een tiental wespinnen en zelfs een zwarte heidelibel.

Zoekend naar wespinnen kreeg ik een grote verrassing: ik zag bij toeval ook een oranje-bruin spinnetje in een laag wielwebje - vlak boven de grond. Voordat ik de camera kon richten verdween het spinnetje in zijn schuilplaats. Die schuilplaats bestond uit een dor blaadje, dat in een kegelvorm was opgerold en omgekeerd opgehangen bovenin zijn webje. De kleur van de spin en de vorm van de schuilplaats kon maar één soort spin betekenen: de zeer zeldzame 'sinaasappelspin'!

De sinaasappelspin heeft vanwege de kleur een zeer toepasselijke naam. Het dier ziet er prachtig uit, al is de mooie tekening met het blote oog nauwelijks te

De sinaasappelspin verschuilt zich doorgaans onder een dor blaadje, dat omgekeerd bovenin het web hangt.

zien. Overdag zit de spin verstopt in het opgerolde blaadje en door het onopvallende lage webje is hij dan ook nauwelijks te vinden. Door goed te zoeken vond ik er in de buurt nog twee, beide ook met een schuilplaats van een opgerold dor blaadje.

Uiteraard ben ik na mijn ontdekking regelmatig teruggedaan naar het Hazenwater om te kijken. Maar zelfs nu ik de locatie ken en weet waar ik op moet letten, zijn de webjes lastig te vinden. Toch vond ik er per bezoek minstens drie en als maximum zelfs acht stuks - meestal niet ver van elkaar. Er zit dus een aardige kolonie, en die zal er waarschijnlijk dan al een paar jaar zitten.

Overigens, om verstoring zoveel mogelijk te voorkomen, kies ik er maar één of twee uit waar ik het opgerolde dorre blaadje voorzichtig omkeer om te controleren of er inderdaad een spinnetje in zit. Dat was tot nu toe altijd het geval. Inmiddels heb ik ontdekt dat ze voor hun schuilplek ook wel eens een nog groen blaadje gebruiken.

De sinaasappelspin is voor het eerst gevonden bij het Hazenwater.

Sinaasappelspinnen zijn (volgens de boekjes) niet echt zeldzaam, maar ze worden door hun verborgen leefwijze weinig gevonden. Op de landelijke website www.waarneming.nl komen gemiddeld per jaar maar een paar meldingen binnen. En vrijwel alle meldingen zijn dan van heideveldjes op de Veluwe - in onze regio zijn geen eerdere meldingen gedaan. En dan nu niet een bij toeval verdwaalde eenling, maar ineens meerdere exemplaren tegelijk!

Vanwege de kwetsbare situatie blijft de exacte locatie voorlopig nog even geheim.

Verlag excursie Quackjeswater

Tekst: Paul Lindhout

Op donderdagochtend 19 september 2024 gaan we met Elly, Marjan, Ingrid, Jan Dekker, Maurits, Gert, Hans en Paul op weg naar Rockanje voor een bezoek aan het Quackjeswater. We zijn met twee auto's. Met het op internet gevonden adres komen we aardig in de buurt, maar niet op de beoogde parkeerplaats. We besluiten door te gaan.

Kwade Hoek

De Kwade Hoek is een duingebied en slikvlakte bij de buitenhaven van Stellendam. Vanaf de dijk zien we aan de ene kant de haven - met twee kleine zilverreigers - en de andere kant een slikvlakte die rijk is aan rustende en foeragerende vogels. Met de zon in de rug hebben we mooi zicht. We zien een groepje rustende drieteenstrandlopers, bij de basaltblokken een gekraagde roodstaart, een tapuit en een oeverpieper (geen graspieper dus, zoals we later zien op een foto van Maurits). We wandelen via het duin terug naar de auto.

De vogels verder: knobbelzwaan, grauwe gans, brandgans, rotgans, bergeend, nijlgans, wilde eend, tafeleend, fuut, aalscholver, grote zilverreiger, lepel, buizerd, meerkoet, scholekster, kluut, bontbekplevier, bonte strandloper, tureluur, grutto, rosse grutto, wulp, kokmeeuw, kleine en grote mantelmeeuw, zilvermeeuw, visdief, witte kwikstaart (met opvallend gelige winterkop), heggenmus, roodborst, zanglijster, cetti's zanger, fitis, tjiftjaf, winterkoning, koolmees, ekster, kauw, vink, kneu.

Oeverpieper, foto: Maurits Koenen

Het wapen van Stellendam

Ons rustpunt. Prima plek met terras voor koffie en een plas.

Grevelingen

Langs het Grevelingenmeer zijn enkele uitkijkpunten die we aandoen. Hoofddoel zijn echter de flamingo's die hier overwinteren. Het blijken er meer dan tachtig, deels Europese en deels Chileense en ook hybriden. De Europeanen hebben roze poten, de Chileenen grijze poten met rode knieën. Ze staan met de kop in de veren totdat er gevaar dreigt, dan richt het roze gezelschap zich even op. Verder nog: slobbeend, wintertaling, boerenzwaluw.

Tapuit, foto: Maurits Koenen

Kijkhut Ventjagersplaten

De kijkhut bevindt zich langs de N59. We bereiken deze hut lopend, via een tunneltje onder de weg door. Op een strekdam loopt een witgat. Vanuit de hut zien we drie zeearenden op eenden jagen. Hans ziet heel veel, maar Maurits ontdekt een havik. Primeur voor hem als foto-object. De havik laat zich prachtig minutenlang bekijken. Verder nog: Kievit, kuifeend en bruine kiekendief.

Flamingo's, foto: Hans van Zummeren

Onderweg

De terugweg is lang vanwege een file door een kettingbotsing. Genoeg tijd voor mooie verhalen. In onze auto vooral over Afrika, van ontmoeting met stamhoofd in luipaardvel tot het benutten van een wokpan als motorhelm. We doen een wilde gok naar het aantal vogelsoorten deze dag. Ik gok 61, Maurits doet niet mee, ziet een torenvalk en sluit zich bij het aantal van 61 aan. Blijkt nog te kloppen ook. Tel maar na. Andere vogels onderweg: ooievaar, spreeuw, zwarte kraai en houtduif.

Het was een mooie en leuke dag.

Scheefbloemwitje, foto: Hans van Zummeren

Vleermuizen in Amersfoort

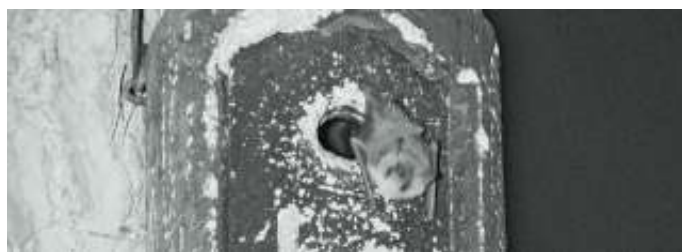
Erik Broer verzorgt in deze jaargang van de Natuurkijker een rubriek over vleermuizen. Wil je meer leren over vleermuizen in Amersfoort? Kom meedoen met een van de onderzoeken van de KNNV-Werkgroep Vleermuizen in Amersfoort (VLAM). Voor informatie en vragen, mail naar: werkgroep@vleermuizenamersfoort.nl

Franjestaarten in Amersfoort, een bijzondere ontdekking

We beginnen deze rubriek met een rectificatie. Hoewel, een rectificatie is eigenlijk bedoeld voor een fout, terwijl daarvan hier geen sprake is. Kort na het uitkomen van de vorige Natuurkijker, met daarin een stuk over de franjestaart, hebben we een bijzondere ontdekking gedaan. In het stukje schreef ik dat we in onze omgeving geen kraamkolonie van franjestaarten kenden. Die kolonie moest er wel zijn, gezien het aantal dieren wat we in de winter bij onderzoeken tegenkomen. En warempel, afgelopen voorjaar heeft Zomer Bruijn ontdekt dat de franjestaarten die gebruik maken van een kast op de golfbaan van De Hoge Kleij daar ook jongen krijgen. Erg bijzonder!

VleerMUS, vleermuis monitoring met de fiets levert bijzondere waarneming op

In Amersfoort wordt sinds 2022 de methode vleerMUS toegepast voor het monitoren van vleermuizen. MUS staat voor Meetnet Urbane Soorten en is afgeleid van

Jonge franjestaart op de kast bij De Hoge Kleij, foto Zomer Bruijn.

monitoring van stadsvogels. Met deze methode worden acht fietsroutes van ieder ongeveer vijftien kilometer afgelegd met een vleermuisdetector die automatisch de geluiden opneemt. In de voorjaarseditie van de Natuurkijker zal ik meer vertellen of deze methode.

Wat voor nu erg leuk is om te vermelden is de waarschijnlijke waarneming van een valse vleermuis. Eerder was al over de zeldzaamheid van deze soort te lezen in de Natuurkijker, nu komt zij toch dichtbij. De geluidsoopname is gemaakt in het stuk achter Dierenpark Amersfoort, richting Birkhoven. Het op soort brengen van vleermuizen middels geluidsoopname brengt altijd onzekerheid met zich mee. Hopelijk komen we meer opnames tegen in de nog te verwerken opnames van 2024.

Drie soorten vleermuizen in winterslaap: de grootste is de valse vleermuis, de andere zijn een franjestaart en watervleermuis. Foto: Erik Broer.

Fotopagina

Leendert Smit stuurde ons twee prachtige foto's, van een kostgangersboleet en van een jonge grutto. Stuur je favoriete vakantiefoto naar redactie.natuurkijker@gmail.com, wellicht prijkt deze plaat dan in de volgende Natuurkijker...

De kostgangersboleet parasiteert steevast op een aardappelbovist, foto: Leendert Smit

Jonge grutto in Arkemheen, foto: Leendert Smit

Foto bij *Minicursus* trekvogels herkennen (zie pag. 7): Smient

Foto bij Canon van de Nederlandse Natuur (zie pag. 7): De vliegenzwam is een van de vijftig soorten die in de canon is opgenomen. Foto: Hans van Zummeren.

Als je een bruin beukenblaadje met een groene vlek vind, kijk dan eens of er in die groene vlek een vraatspoor zit... Als dat vraatspoor tussen twee zijnerfven slingert, dan heb je te maken met het vraatspoor van de rups van de beukenzigzagmineermot. Blijkbaar kan de rups de verkleuring van het blad een tijdje verhinderen, zodat hij iets langer kan dooreten. Op het gefotografeerde blaadje zie je vier vraatsporen. Drie van de vier rupsjes zijn intussen verpopt, de vierde heeft het blijkbaar niet gehaald, want deze heeft geen wit blaasje aan het eind. Foto: Kees de Heer.

Kees de Heer portretteerde de paddenstoelen van het varkensoor. Deze zijn nogal variabel van vorm, maar ze lijken vaak op een varkensoor, mede dankzij hun oranjegele of roze kleur... De bijbehorende schimmel leeft in de strooisellaag onder loofbomen, vaak onder eiken.

Vogelverhalen van Kees Quaadgras

De Natuurkijker heeft een primeur, want onze oudredacteur zorgt deze jaargang voor vogelverhalen. Kees Quaadgras schreef maar liefst vijftig vogelverhalen, die hij graag wil bundelen in een boek. In deze Natuurkijker krijgen we vast een voorproefje.

Grauwe gans en Brandgans

Tekst en foto's: Kees Quaadgras

Ans Grauwe Gans heeft net haar eerste les met het vliegen in V-vorm gehad. Samen met haar elf broertjes en zusjes. Haar ouders legden hun uit dat op die manier de voorste vogel de meeste wind opvangt waardoor de ganzen daar achter minder luchtweerstand hebben en dus minder snel moe worden. Wel moet de voorste vogel regelmatig worden afgelost. Zo kunnen ze makkelijker grotere afstanden afleggen.

“Ging het goed mama?”, vraagt Ans, “ik dacht zelf van wel, ook al had ik het nog nooit gedaan.”

“Het ging heel goed meisje”, zegt moeder Grauwe Gans. “Ga nu nog maar even helpen opletten bij je tantes, want die zitten nog met ruim twintig jonkies. Als jij en enkele van je broertjes nu helpen meeuwen weg te jagen, dan kunnen je tantes even rustig naar voedsel zoeken. En je vader en ik ook. Ik wel trek in wat sappig gras en plantenwortels.”

“Oh ja, de ganzencrèche, leuk”, roept Ans en ze vliegt er al op af.

Grauwe Gans: “Waarom vliegen wij niet meer heen en weer naar Nova Zembla?”

Na een uurtje komt Ans terug, wild klapperend. Ze struikelt in de lucht bijna over haar vleugels en kwakt nog net niet tegen de grond. “Mama, mama”, roept ze in paniek, “er zijn zojuist heel vreemde vogels aangekomen. Het lijken ganzen, maar ze hebben hele rare kleuren. Wit en grijs, met een zwarte nek en witte wangen. Gewoon griezelig om te zien.”

“Rustig maar”, antwoordt moeder Grauwe Gans, “dat zijn gewoon brandgansen. Die hebben gebroed in Siberië en op Nova Zembla, en nu, de herfst komt er

straks weer aan, komen ze hierheen om hier de winter door te brengen. En in het voorjaar gaan ze weer terug.”

“Maar ik vind dat ze er zo raar uit zien”, piept Ans.

“Ach”, vindt moeder Gans, “dat is gewoon een kwestie van wennen. Ze zijn heel vriendelijk hoor. En zij hebben ook recht op een plekje. Weet je dat wij Grauwe Ganzen vroeger ook heen en weer vlogen tussen het hoge noorden en Nederland? En de meeste Grauwe Ganzen doen dat nog steeds, net als de Brandgansen, de Rietgansen en de Rotgansen.”

Brandgans: wit en grijs, met een zwarte nek en witte wangen ...

“Rotgansen?”, doet Ans, “wat een rare naam.”

Moeder Gans grinnikt: “Ja, ik snap dat je dat denkt. Kijk, waar wij heel hard gakken roepen zij ‘rot rot rot’. Vandaar dus.”

“Waarom vliegen wij niet meer heen en weer naar Nova Zembla?”, vraagt Ans. “Het lijkt mij wel spannend, en ook leuk om wat meer van de wereld te zien.”

“Dat ligt aan opa en oma”, antwoordt moeder Grauwe Gans. “Die waren al heel wat jaren samen, want wij ganzen blijven ons hele leven bij elkaar, maar omdat ze wat ouder werden besloten ze dat het te vermoeiend was om die lange reis, drieduizend kilometer, te ondernemen. Daarom bleven ze hier en het volgende jaar werd ik geboren, hier in Nederland.”

“En vanaf die tijd ben je dus hier gebleven”, veronderstelt Ans.

“Precies, slimmerik”, zegt moeder Gans. “En als je nu wilt weten hoe het op Nova Zembla is kun je dat wel eens vragen aan de Brandgansen, of later aan de Grauwe Ganzen die binnenkort ook hier aankomen.”

“En misschien word je dan wel heel nieuwsgierig en vlieg je met hen mee naar Nova Zembla.”

“Zou je dat niet vervelend vinden?”, vraagt Ans.

“Een beetje wel”, antwoordt moeder Gans, “maar iedere gans mag zelf bepalen wat’ ie wil.”

Mijn favoriete plek

Deze rubriek nodigt lezers van de Natuurkijker uit het verhaal van hun favoriete plek in hun leefomgeving op te tekenen. We ervaren onze woonomgeving meestal niet zo bewust, maar er valt veel te beleven, te voet weer anders dan op de fiets. De terugkeer in je eigen buurt geeft een gevoel van weer thuis te zijn.

Rondje Tabaksteeg, Ponlijn en landgoed De Boom met Arjan Saaltink

Tekst en foto's: Wil Schonewille

Op een mooie dag begin september bel ik aan bij het huis van Arjan. Hij staat al klaar en we gaan direct op pad voor een afwisselende wandeling vol natuur- en cultuurbeleving. Alhoewel hij geboren en getogen Leusdenaar is, heeft Arjan de omgeving hier pas ontdekt toen hij, zo'n vijftien jaar geleden, in deze nieuwbouwwijk kwam wonen. Hij heeft er zijn weg gevonden en neemt mij mee op één van zijn favoriete rondjes. Vandaag kiest Arjan een route met brede paden en lanen, zodat we makkelijk naast elkaar kunnen lopen en praten. En dat doen we, terwijl hij me meeneemt langs de dreven in zijn wijk. Hij wijst me de plek waar hij regelmatig een ijsvogel ziet, nu is het er stil. Op de terugweg zit er een reiger te turen naar het water.

Arjan gaat een paar keer per week op pad. Zijn camera neemt hij altijd mee. Ook vandaag legt hij onderweg opvallende zaken vast. We blijken allebei graag om ons heen te kijken en blijven regelmatig stilstaan bij wat we zien. Al snel komen we uit op de Tabaksteeg, nu een fietspad, maar ooit werd in deze omgeving tabak verbouwd. De straatnamen van de wijk verwijzen naar dat verleden. We kijken inmiddels uit

Het favoriete rondje van Arjan Saaltink voert door landgoed De Boom.

over velden waar wat koeien grazen. Een vredig tafereel, maar de mogelijke plek voor een nieuwe woonwijk is niet uitgesloten.

Arjan vertelt dat hij van jongs af aan al geïnteresseerd was in de natuur. Libellen maar vooral kikkers vond hij bijzonder. Zo heeft hij de buurvrouw, onbedoeld, een keer flink laten schrikken, door een kikker aan haar te laten zien die prompt de benen nam. Ook als gezin werd het buitenleven gewaardeerd, kamperen en de bergen van Oostenrijk waren geliefd. Bij de scouting waren het vooral de buitenactiviteiten waar hij van genoot.

Een oude stronk zit vol met allerlei soorten mossen en korstmossen.

IVN kwam op zijn pad, toen een vriendin van zijn moeder hem enthousiast maakte voor de fotowerkgroep. Dat was in 2003. Arjan vond het eigenlijk gelijk leuk en schafte al snel zijn eerste camera aan. Inmiddels is hij al jaren coördinator van de werkgroep Natuurfotografie, die zo'n negentien leden telt. Maandelijks gaan ze op zondagochtend het veld in om foto's te maken. Tussendoor treffen ze elkaar bij hem thuis om de resultaten te bekijken en van elkaar te leren. Het streven is om jaarlijks een expositie van hun werk te organiseren.

Voor de afdeling beheert Arjan de kraam voor PR-activiteiten. Samen met leden van andere werkgroepen presenteert hij het IVN bij verschillende gelegenheden, zoals op de jaarlijkse Groene markt bij het Groene Huis en op Fête de la nature, samen met de werkgroep Groene GGZ, op het terrein van Zon en Schild. Sinds vorig jaar staat de kraam ook op de informatiemarkt voor nieuwe Amersfoorters in het gemeentehuis. Zelf levert hij de foto's. Met Brigiet, van de werkgroep jeugd de Eemstruiners, bedenkt hij een leuke activiteit voor kinderen. Leden van andere werkgroepen wordt gevraagd te helpen en/of informatiemateriaal aan te leveren.

Al pratend zijn we via het wandelpad over de oude Ponlijn aangekomen bij landgoed de Boom. We stoppen even bij een afgeplagd stuk weiland. Hier ziet hij vaak buizerds in de lucht. Op het landgoed lopen we tussen oude eiken en beukenbomen. Er staan ook

Een reiger zit te turen naar het water.

dode bomen en er liggen dode stammen en takken. Tekenen van veranderd bosbeheer en voor ons kans op paddenstoelen. Aan de voet van een beuk zien we een kring reuzenzwammen, een oude stronk zit vol met allerlei soorten mossen en korstmossen. Daarvan maken we een paar foto's.

Arjan vertelt dat hij gaandeweg steeds meer kennis heeft opgedaan van wat hij ziet, maar bij het fotograferen let hij vooral op compositie, contrast en lichtval. Hij noemt zichzelf geen expert, maar vindt het wel leuk om die kennis in een workshop te delen.

We passeren het landhuis en volgen het pad dat ons langs de muur van de oude moestuin voert. Dat is nu een mooie binnentuin voor de paar moderne villa's die er staan.

Een lange rechte laan brengt ons bij de kleine parkeerplaats. Daar loopt Arjan nooit zomaar voorbij. Juist op dergelijke plekken valt vaak wat moois te ontdekken. We zien dikke kruisspinnen in de struiken waarvan het blad al begint te kleuren.

Via het fietspad langs de Hamersveldseweg lopen we terug naar de woonwijk. We moeten diverse keren voor fietsers aan de kant, veel wandelaars zijn we op onze wandeling niet tegengekomen.

Bij Arjan thuis praten we nog even na. Dat hij weer zo'n wandeling kan maken was twee jaar geleden helemaal niet zeker. Na ernstige gezondheidsproblemen, hij kreeg twee jaar geleden een hartstilstand, begint hij weer vooruit te kijken. Een drukke baan als bakker zit er niet meer in, de privétijd die hij nu heeft bevalt nog prima. Het buiten zijn in de natuur doet hem goed, maar of daar een toekomst mogelijk is? Voorlopig zet Arjan zich in voor onze afdeling en geniet van zijn dagelijkse activiteiten dichtbij huis. Wat fijn om in zo'n mooie omgeving te wonen

Het eindfeest en ons 25-jarig jubileum

Tekst en foto: Brigiet van Boom

Dit jaar hebben we een feestelijke afsluiting gehad van ons Eemstruiners-jaar.

Al 25 jaar geleden is er bij de IVN Amersfoort een natuurclub opgericht voor basisschoolkinderen. Een reden temeer om er daarom een speciale dag van te maken. Al lang stond op ons verlanglijstje om eens een survival-achtige bijeenkomst te hebben. En de kinderen wat skills te leren die daarbij passen. Wij zochten daarbij hulp van Ronald van Ek, ook wel 'de natuurreus' genaamd. Hij is een man die heel goed kan vertellen en uitleggen wat er nodig is om samen met de natuur te leven en er eventueel enige dagen te verblijven. En gelukkig, hij is zelf ook een IVN-er, en hij wilde erg graag komen.

Met een opkomst van twintig kinderen hadden we een mooie start, en ook het weer was super voor onze activiteiten. Bij aankomst werd de groep verrast door de voorzitter van IVN-Amersfoort, Paul, en de secretaris, Lenny, die onze groep Eemstruiners kwamen feliciteren met het jubileum en voor ons allen ook een cadeautje hadden meegenomen. Ook kondigden zij het volgende feestje aan: in het jaar 2026 bestaat IVN afdeling Amersfoort alweer vijftig jaar en ook dat zal niet ongezien voorbijgaan, dus... hou het in de gaten!

Na de voorzitter was het woord aan Ronald, die de kinderen vertelde wat we deze ochtend allemaal wilden gaan doen. De ouders mochten vertrekken en met de kinderen maakte we allereerst een stiltewandeling naar de plek, die ik maar even het basiskamp noem. Tijdens deze wandeling moesten de kids dus goed luisteren en om zich heen kijken, zonder geluid te maken, om er later over te kunnen vertellen.

In een grote kring mét voetcontact luisterden we naar ieders ervaring en vertelde Ronald over de verschillende 'skills' die nodig zijn om lang in de natuur te kunnen doorbrengen. Je hebt natuurlijk drinken, voedsel en onderkomen nodig. Door je ogen en oren de kost te geven, lettend op alle sporen, kun je alles vinden.

We gingen in vier groepen uit elkaar, elke groep met een eigen activiteit. Helaas moest op dat moment Henriette ziek naar huis gaan. We wensen haar veel beterschap. De speurders gingen op zoek naar die-

rensporen, materialen voor vuur en voedsel. De etensgroep had de opdracht een kruidenboter te maken die echt lekker is op ons meegebrachte Turks brood, en ook om nog bessen en andere kruiden te ontdekken.

Een derde groep ging op zoek naar water. Ze zochten de groenste plek op en vonden een mooi ven. Vervolgens heeft de groep een waterfilter gemaakt in meegebrachte lege petflessen met mos, kooltjes en zand, en dit vervolgens getest.

De vierde groep ging aan de slag met losliggend hout, touw en mos en heeft een prachtig onderkomen gemaakt. Tussendoor namen we nog tijd voor een korte drinkpauze met dennennaaldenthee en koek. Tenslotte, toen alle opdrachten waren vervuld, hebben we natuurlijk de gemaakte boter, brood, koek en fruit tot een feestelijk middagmaal bereid, waar iedereen van smulde.

Er bleef voor Ronald nog net een kwartiertje over om te vertellen dat als je echt moet overleven in een stuk natuur, dat je dan graag gebruik maakt van een mooi kampvuur, om je eten te bereiden en om jezelf warm en droog te houden. Hij vertelde hoe je met een vuursteen en een vuurslag een vonk kan maken en met welke materialen je met de vonk een vuur kan maken en zelfs de vonk in een zwam kan bewaren. En ook dat deze materialen vaak goed voor handen zijn.

Vervolgens hebben we geen vuur gemaakt, omdat het in dit gebied niet is toegestaan, net als in de meeste bossen in Nederland. Slechts enkele scoutingplekken of locaties hebben wel die toestemming.

Het was al 13.00 uur toen we ons kamp opbraken en weer naar het vertrekpunt terugliepen. We hebben deze dag ook een heleboel mooie vondsten gedaan: sporen, eierschaal, schedeltje, dode das, boomvruchten en nog veel meer. Er was daar bij aankomst nog tijd om alle kinderen hun cadeautje te geven en 'de natuurreus' heel hartelijk te bedanken voor het leuke programma en voor de manier waarop hij het heeft gebracht.

Wij kijken terug op een heel geslaagde bijeenkomst, een heel leuk jubileum!

Jubileumfeest Eemstruiners

Heideringelrups

Tekst en foto: Arie van den Bremer

Tijdens een rondleiding door Groot Zandbrink zagen we in de struikheide twee grote rupsen, met een op- en neergaand bovenste helft van zijn lijf. Een rare gewaarwording. Met de App ObsIdentify kwamen we uit bij heideringelrups. We hebben foto's gemaakt en thuis gecontroleerd, het klopte...

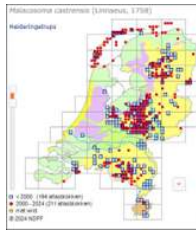
De rups zag er heel mooi uit. En wat lezen we dan nog meer op internet? Hij is heel zeldzaam, want hij komt vooral voor waar heide is, maar het is niet een bedreigde soort.

De heideringelrups leeft van struikheide.

De heideringelrups (*Malacosoma castrense*) is een kleine, vrij korte nachtvlinder, behorende tot de familie van de spinners (*Lasiocampidae*). De wetenschappelijke naam van de soort is, als *Phalaena castrensis*, in 1758 door Linnaeus in de tiende editie van 'Systema naturae' gepubliceerd. Het vrouwtje van deze spinnersoort zet haar eieren af in de vorm van een ring, rond een takje van struikheide. Vandaar de naam.

De rups is 46-52 millimeter lang. Dat is erg groot in verhouding tot de grootte van de nachtvlinder. Het lijf is bruinachtig zwart en flink getekend met bleekblauw langs de flanken, dunne, golvende oranje lijntjes over de top en de flanken, met veel roodachtige haren.

Verspreidingskaart van de heideringelrups.

De heideringelrups komt vooral voor in heidegebieden in de oostelijke helft van het land, en op de eilanden Texel en Terschelling. Leuke vondst...

De nachtvlinder die bij de heideringelrups hoort.

Werkgroep in beeld

IVN en KNNV hebben diverse werkgroepen. In deze nieuwe rubriek zetten we de schijnwerper op een van de werkgroepen van het IVN of de KNNV.

Natuurfotografie

door Arjan Saaltink

De leden van de werkgroep Natuurfotografie van IVN Amersfoort zijn in 2024 duidelijk actief geweest op het gebied van het laten zien van het moois in de natuur. In voorgaande maanden exposeerden zij in het Groene Huis en in het woonzorgcentrum Nijensede. Bezoekers reageerden enthousiast en verrast op deze overzichtsexposities en ook waren er aanmeldingen van nieuwe leden.

Bij de expositie van oktober tot en met december in het zorgcentrum Nieuw Avondrust in Voorthuizen zullen ook van hen foto's worden toegevoegd. Het motto van deze natuurfotografen blijft: "passie voor het zien en laten zien van de natuur".

De ingeslagen weg van het exposeren is zo goed be-

Oranjetipje

vallen dat er al nieuwe plannen opborrelen voor nieuwe exposities rond specifieke thema's, zoals seizoenen of macrofotografie. Zodra dit concreet wordt, zullen wij dit u graag laten weten.

Van 1 oktober tot 30 december 2024 is de Expositie Natuurfotografie te zien in zorgcentrum Nieuw Avondrust, Van den Berglaan 30, 3781 GH Voorthuizen.

A collage of nature photographs in a diamond pattern, featuring various animals and plants. The text on the poster reads: **ivn natuur educatie Amersfoort**, **EXPOSITIE**, **IVN natuurfotografie amersfoort**, **Oktober t/m December 2024**, **Nieuw Avondrust**, **Van den Berglaan 30, 3781 GH Voorthuizen**, www.ivnnatuurfotografieamersfoort.nl, and **Beleef de natuur**.

Het IVN

Het IVN, Instituut voor natuur- en milieu-educatie en duurzaamheid, is een vereniging van vrijwilligers en beroepskrachten die streeft naar meer (kennis over) natuur en een betere kwaliteit van het milieu. Verspreid over Nederland heeft het IVN zo'n 170 plaatselijke afdelingen en een aantal regionale consulentenschappen. Meer dan 25.000 leden zetten zich actief in voor de natuur en het milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten.

Minimum bedragen contributie: actief lid € 25,-, huisgenootlid € 5,-, donateur € 10,- en jeugdlid gratis.

Uitgaven: viermaal per jaar het landelijke blad Mens en natuur. Plus driemaal per jaar de lokale uitgave De Natuurkijker. Plus digitale nieuwsbrieven, onder de naam Vooruitkijker.

Voorzitter: Paul Vriesekoop,
email: voorzitter@ivnamersfoort.nl
Website: www.ivnamersfoort.nl

De KNNV

De KNNV, Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, is een vereniging voor veldbiologie en houdt zich actief bezig met natuurbeleving, natuurstudie en natuurbescherming. Onder de leden zijn zowel vakmensen als liefhebbers die meer willen weten. De KNNV verzorgt excursies en lezingen, kampen en reizen, en inventariseert natuurgebieden. Leden ontvangen het landelijke verenigingsblad Natura dat viermaal per jaar verschijnt, met informatieve artikelen over natuur, natuurbescherming, boekbesprekingen en nieuws uit de vereniging. KNNV-leden krijgen korting op boeken uit de eigen KNNV uitgeverij.

Het lidmaatschap van de vereniging kost 28 euro per jaar voor leden, en 14 euro voor huisgenootleden. Donateurs betalen minimaal 10 euro per jaar. IBAN KNNV Amersfoort is NL40 TRIO 0788 9141 89.

Uitgaven: viermaal per jaar het landelijke blad Natura, plus driemaal per jaar de digitale Natuurkijker.

Voorzitter (a.i.): Arie van den Bremer,
email: voorzitter@amersfoort.knnv.nl
Website: www.knnv.nl/amersfoort

Groene Agenda

16 nov	Film De Wilde Noordzee
17 nov	Geo-natuurexcursie
21 nov	Kennis café
21 - 24 nov	Mini-cursus trekvogels
26 nov	Natuurlezing
14 dec	Meewerkdag voedselbos
12 jan	Nieuwjaarsbijeenkomst
19 feb	Algemene Ledenvergadering

Nadere informatie:
hetgroenehuisamersfoort.nl/agenda
ivn.nl/afdeling/amersfoort/natuuractiviteiten
amersfoort.knnv.nl/agenda/

We juichen het toe als artikelen uit deze uitgave worden overgenomen in andere publicaties, maar wel met bronvermelding: "Uit IVN/KNNV-Amersfoort Natuurkijker Najaar 2024"